

El castell i el santuari d'Argimon

JAUME JULIÀ i VIDAL

El municipi de Riudarenes, (46,73 km²), (1.143 hab.), comarca de la Selva, província de Girona, Catalunya, Espanya, limita pel nord-oest i tota la banda del nord amb el de Santa Coloma de Farners; pel sud, amb Maçanet de la Selva i Maçanes; pel nord-est i per l'est limita amb el de Sils; pel sud-oest amb el de Sant Feliu de Buixalleu; a l'oest es retalla l'esvelta silueta del Montseny i la formosa muntanya dita de les Ametistes.

Uns dels vestigis històrics més importants que guarda la vila de Riudarenes, és el que li resta del seu castell feudal, que encara conserva alguns murs, i del qual se'n tenen notícies des de la fi del segle X.

Tot dominant la vall de l'Esparra s'aixeca l'antic castell i el Santuari de la Mare de Déu d'ARGIMON a uns 471 m sobre el nivell del mar. La carretera de Vidreres a Santa Coloma de Farners, passant per Sils, Riudarenes amb el desviament cap a l'Esparra és l'única comunicació per arribar a ARGIMON. Des d'ellà també es pot accedir a la carretera de Girona a Barcelona (N-II), i a la sortida de l'Autopista de Barcelona a la Jonquera. Actualment s'hi pot arribar en cotxe fins a 90 m, en línia recta, del Santuari.

La Parròquia de Sant Martí de Riudarenes, juntament amb la de Sant Martí de l'Esparra i el Santuari de Sta. Maria d'Argimon, formen part de l'Arxiprestat de Farners, diòcesi de Girona.

Hem trobat molta varietat sobre el mot «ARGIMON». (ARGEMUNDO, el 978). (El 1096 ARGEMUNDI). (1906, ARGEMUND), (Argemone el 1119). Se'n troben com a noms personals: «ARIEMUNDUS», el 975. (Argemundus el 979, extrets del Cart.), (Castro de Argimonte 1199). S'esmenta la capella del castell en les R.D.H.: «Capella de Argimonte» i «de Argimont» fi s. XIII. Al s. XIV en registres eclesiàstics gironins es parla de «capella Sancte Marie de ARGIMON» (Arxiu Dioc.). Prové amb tota seguretat del nom personal germànic «ARGEMUND», avui, «ARGIMON».

Les arrels històriques del castell

Al puig punxegut d'Argimon hi ha l'antic castell, al cim del qual, sobresurt el Santuari que domina i destaca amb *escreix tota la seva rogalia*. Des de l'Esparra parteix una pista de muntanya que continua fins a arribar al Santuari. Té unes vistes excel·lents; domina la vall de l'Esparra, la comarca de la Selva, i també el Gironès, emmarcades les dues pel Montseny, la carena pirinenca, les Gavarres, com també les serrallades de la costa, les quals, en dies clars, ens deixen veure el bonic Mediterrani. Els murs que encara es poden veure, ens mostren que va ésser un *castell feudal molt important, tant pel lloc on estava situat, com per la seva construcció*. És molt difícil de precisar quins foren els primers homes que sojornaren aquest indret. Els arxius i biblioteques tampoc no són esplèndids en donar-nos detalls; inclús trobem algunes notes no sempre concordants.

Al turó de Puig Ardina, Miquel Oliva hi assenyalà l'existència d'un poblet ibèric que sembla, pels materials trobats, que fou freqüentat almenys durant el *segle segon*. El primer lloc del terme, esmentat en la documentació, és el Castell d'Argimon en el segle XI.

La primera data que posseïm és: «... esmenta un alou, anomenat «ARGEMUNDO», cedit al monestir de Sant Pere de Besalú pel CONDE MIRÓN. Havia estat cedit a dit monestir pel seu germà el CONDE SENIOFREDO, el 978. Poden ser certes aquestes notes si hom té en compte que es troben restes de pre-romànic en la seva construcció. A la part esquerra del castell s'hi troba

la capella romànica restaurada (1987). En ella veiem els seus arcs més allargassats que rodons i sense capitells de cap mena; la construcció d'aquesta Cripta del Castell d'Argimon podria ésser obra del s. X, perquè el castell devia haver estat ja acabat al s. XI, entre el 1050-1076, atès que ja s'esmenta en època de Ponç (I) de Cabrera, fill de la vescomtessa Ermessenda, *en uns anys que van entre 1050-1076*.

És de data incerta la informació que hi ha en el «LIBER FEUDORUM», al doc. 404, quan parla del jurament de fidelitat de Ponç, vescomte de Cabrera, a Ramon Berenguer I, comte de Barcelona, per diversos castells, «... de ipso castro de Argemundo». Aleshores, «Poncius, vicecomes, filium qui sum de Ermessendis vicecomitissa» prestà jurament de fidelitat a Ramon Berenguer I, «pel castro de Argemundo, sive de ipsas *fortedas que ibi sunt aut in antea ibi erunt*», així com pels castells de Blanes i Cabrera i «per les Turres et *fortedas*» que l'al·ludit Ponç posseïa a Girona.

Comtes i vescomtes

La simultaneïtat del castell d'Argimon amb els de Blanes i Cabrera es repeteix dins el període 1096-1105, quan «Poncius, vicecomes, filius qui fuit Ermessendis, vicecomitisse» jurà ésser fidel al comte Berenguer III («Remundum, comitem, filius qui es Mahaltis, comitisse») pel («castro Argemundo») i per «ipsis *fortedis que ibi sunt aut in antea erunt*»).

Més endavant, el febrer del 1106, Guerau Ponç, vescomte de Girona («Gerallus Poncii, vicecomes Gerundensis»), convingué amb el comte de Barcelona (Ramon Berenguer III), amb el qual havia tingut dissensions: «Item, vicecomes convenit comiti quod donet *illi potestatem de suis castris que per eum tenet, scilicet, de ipso de Gerunda et de Argemun et de Blanes et de Cabrera*». El mateix mes, el vescomte jurà la fidelitat al comte per «ipsis castellis que habeo et teneo per te, scilicet, de Blanes et Argemundo et de Cabrera, declarant que tothora que el comte li'n reclamés les potestats no es negaria a lliurar-les-hi. No és clar l'afer que ocorregué vers el 1190 i inclús l'historiador qualifica de «molt fosc». Segons sembla la major part de la noblesa d'Urgell

Santa Maria d'Argimon

es congregà al costat del vescomte Ponç III. Altri comunica que en el transcurs del 1192 Ponç de Cabrera havia fugit i que el rei Alfons «el Cast» dirigí forces armades contra ell; i fou la Marquesa d'Urgell —muller de Ponç III— qui hagué de retre's davant el sobirà i constituir-se en hostatge. Dos anys més tard, el 28 d'agost del 1194, en el marc de Poblet, el rei Alfons, a prec del comte Ermengol d'Urgell i de la seva germana Marquesa, restituïa a Ponç III, vescomte de Cabrera, diversos castells, entre els quals hi havia el castell d'Argimon. El juny del 1196, Ponç III, convingué amb Pere Ramon de Vilademany pels castells d'Argimon i Brunyola, amb vinculació familiar. El 6 de juny de 1199, el vescomte Guerau IV de Cabrera (fill de Marquesa), prometé fidelitat al sobirà per tots els castells confiats a ell, entre els quals s'inclouïa el d'Argimon.

Un pergami de l'any 1255 es refereix a l'esponsalici fet per Xetmar, de Castell Terçol, en favor de la seva muller Guillerma, del castell d'Argimon, i ambdós el canvien pel de Salvaterra. Aqueix testador concedia el «Kastrum terciol» a la seva muller, si ella no contraïa noves núpcies. El document és important perquè comunica els noms dels catalans i acredita que Xetmar posseïa també el castell d'Argimon, igualment deixat a la muller i fa al·lusió a la capella del Castell Terçol, dedicada a l'arcàngel Sant Miquel («eclesiam sti. Michaelis sitam in iamdicto castro»). En un altre pergami del maig del mateix any 1255, es parla de la permuta dels castells: «Argimon i Castell Terçol, entre el Vescomte de Cabrera i Arnau Xetmar».

De la capella d'Argimon hi ha referències dels anys 1279-80; també en el segle XIV, surt consignada la dedicació Mariana de la Capella Castellera: «Capella Sancte Marie d'Argimon in parochia sancti Martini de Sparra».

Les Corts de Perpinyà de 1350/51 hagueren d'entendre amb afers relacionats amb el castell d'Argimon: «Item alodiavit et emfranquivit dictus Dominus Rex, post predictum privilegium, et eo non obstante, in nobilem Bernardum de Capraria, feuda castrorum de Blanes et d'Argimon que, infra dictam Diocesem, dictus Nobilis pro Domino Rege tenebat tempore privilegii prelibati».

La filla i hereva del vescomte Guerau de Cabrera es va casar amb el comte d'Empúries, Ponç Hug. Escriu l'historiador que amb la triple herència d'Empúries, Bas i Cabrera, Ponç Hug senyorejava des del Maresme al Rosselló i des del mar a Olot i les Guilleries, per tant el castell d'Argimon va revertir a la segona branca de la casa Cabrera. També foren feudataris dels Cabrera pel castell d'Argimon els Vilademany, senyors de Santa Coloma de Farners que en tenien el domini immediat, però hagueren de reconèixer el domini superior dels Cabrera, fins al segle XVIII. Depenien del castell d'Argimon les parròquies de Vallcanera, Castanyet, Riudarenes, l'Esparra i Sant Pere Cercada. El vescomtat de Cabrera passà al nebot de Marquesa, Bernat, amb el títol de vescomte de Montsoriu (1364).

Aquest castell s'aixecà en armes durant el sollevament del vescomte de

Cabrera contra Pere III. El futur rei Joan I se'n va a Vic i —escriu l'historiador Tasis— vol dur a terme «l'execució» contra el comte d'Osona, i s'ocupa, en efecte, de reduir els focus de revolta que ha encès el fill de Cabrera i fa assetjar i destruir els castells d'Argimon i Castelló de Bas. El mateix historiador subratlla que la campanya contra el comte esdevingué una simple operació policíaca.

El 6 de novembre de 1367, el batlle general ordena a Bernat de Vilademuls que presenti els títols pels quals posseeix el castell d'Argimon pel comte d'Osona i el vescomte de Cabrera. El castell segueix camí de l'abandonament. No obstant, en queda una part on hi ha una estança fonda anomenada presó. Segons tradició un dels que fou empresonat allà, era un hereu del castell de Montsoriu.

Carles Vilademany i de Cruïlles comprà al Marquès d'AITONA, vescomte de Cabrera i Bas, la baronia de Castanyet i de l'Esparra, i en féu donació a la seva muller, Jerònima de Savassona; aquesta, testà, el 1614, a favor del seu marit, per si es donés el cas que ella premorís. Com a procurador de la seva esposa, Carles Vilademany concedí llicència a l'Ermità per construir una nova capella, perquè a causa de la gran devoció que el poble tenia a la Verge d'Argimon, l'antiga quedava petita i a més en mal estat, atès que aquest indret hagué de passar per diverses guerres i ben segur que totes deixaren un trist rastre en el Castell. A més, sovint els temporals hi feien moltes destrosses. Aquests detalls reafirmen que s'exigís, fins i tot, fer una donació exempta i lliure de tota càrrega senyorial, al dit alou «ARGIMON».

El Santuari de Santa Maria d'Argimon

Per emplaçar-hi la nova edificació es va enderrocar gran part del castell (s. XVIII). Suposem que fou en aquest període quan rebé l'estructura que apreciem avui (s. XX), amb l'existència del rastell al portal; al mig del pati es conserva la gran cisterna de l'antic castell; a l'esquerra, l'església romànica i un espaiós mirador. El campanar del nou Santuari té una obertura a cada banda i acaba en un pinacle en forma de triangle; la part inferior del qual està decora-

Els amics d'Argimon

da amb pedres en forma de bolet i de menhir. També hi ha diverses estances bellament restaurades, tot situat sobre una esvelta escalinata exterior amb uns 50 graons que són alleujament per arribar fins aquest cim privilegiat.

La devoció a la Mare de Déu d'Argimon es manté molt arrelada en el transcurs dels segles. L'aplec del segon diumenge de setembre se celebra ben solemnement. La imatge que actualment s'hi venera és una bonica talla de la Verge, amb Jesús als braços, que data del segle passat. Va succeir a la imatge romànica i a una altra, més tard, gòtica, de les quals no en trobem cap explicació en els documents que fins avui hem consultat. Aquí deixem els futurs experts en la matèria per trobar la veritat de la història.

El 25 d'octubre del 1929 el Santuari i antic castell, juntament amb la finca queden inscrits al Registre de la Propietat: «Se conserva el original en el

L'aplec d'Argimon

Archivo Parroquial.—Honorato Viñolas, pbro. Párroco».

En arribar l'estiu del 1936, la campana va ésser destruïda, el valuós altar fou cremat i es va salvar la Imatge amagant-la a la mateixa muntanya d'Argimon. El Rvnd. Honorato Viñolas i les tres germanes, Carme, Rosa i Magdalena Fradera Ferragutcases, d'aquest municipi, vessaren la sang donant testimoni que seguïen a Crist-Rei fins a les últimes conseqüències. Les tres últimes eren missioneres del Cor de Maria. La seva Causa de Beatificació està introduïda a Roma.

Joaquim Amat, Ramon Aubertí, Jaume Julià, pvre., Joan Vidal, Emili Nicolau, Miquel Soms, Llibert Hereu, Enric Figueras, Miquel Mompíó, Josep Font i Alfred Olivé.

Tot seguit els Amics d'Argimon vam posar mans a l'obra, per tal que el santuari pogués continuar essent l'altar major de Riudarenes i de les seves rodalies.

La ubicació del Castell era de difícil accés. El primer que arreglem és la carretera i petits aparcaments amb molta cura del paisatge. Per restaurar l'edifici calia el permís dels organismes oficials competents. Aquest obtingut, comencem les obres de restauració de l'església romànica (s. X). En el període de restauració s'han descobert unes pintures. Han estat estudiades per tècnics que han portat a terme el treball d'investigació, amb molt interès i a causa del seu avançat estat de deteriorament han estat anul·lades. Només les vetustes parets han recobrat el valor dels temps anteriors.

Uns anys de treball realitzat amb entusiasme ens porten a la restauració desitjada. El dia 22 de març del 1987 se celebrà la inauguració de la capella romànica.

Restauració del santuari: els Amics d'Argimon

L'abandó en què es trobava el santuari va moure un grup de persones a unir-nos amb l'intent de restaurar-lo i de vetllar per la conservació del patrimoni cultural i espiritual dels avantpassats.

Segons consta a l'arxiu parroquial de Riudarenes de 1978, es va constituir una Junta amb el nom d'Amics d'Argimon, formada pels següents devots de la Verge decidits a treballar per la conservació del seu temple: Josep Solé,

Interior del Santuari.

Argimon, avui

Actualment, a Argimon s'hi troben dues capelles, i les dues obertes a la devoció dels devots de Santa Maria. Ho confirma que cada any, el dia de l'Aplec, se celebra l'Ofici Solemne a mig matí al santuari (s. XVIII), i Missa a la una del migdia a la Capella Romànica (s. X). La cripta del s. X ens deixa contemplar a la perfecció el romànic que tant admirem els qui ens plau de veure una exquisida arquitectura treballada i serena. L'altar és de pedra, fet d'una sola peça.

Els treballs de restauració han estat recolzats pels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat, la Diputació de Girona, col·laboradors i simpatitzants d'Argimon.

Argimon torna a tenir caient noble. És un lloc devot i acollidor. És molt visitat. L'ascensió final ofereix a l'excursionista que s'hi enfila, l'al·licient d'un seti casteller amb una panoràmica imponent, sedant, en gradació escalonada de valors. Des d'aquest cim privilegiat es pot recordar la vida que havien de fer aquells senyors feudals de l'Edat Mitjana, tan diferent de la que feien els solitaris ermitans que els succeïren. Tant els uns com els altres, però, pogueren comprovar la devoció del poble per la Mare de Déu d'Argimon.

Jaume Julià és ex-rector de Riudarenes